

Oud beeld, nieuwe werkelijkheid

Stagebegeleiders moeten beeld van lerarenopleiding bijstellen

Kunnen studenten de theorie van de opleiding op een goede manier in praktijk brengen? De opleidingscommissie van de VGN onderzocht de kloof tussen theorie en praktijk. Hanneke Tuithof en Frans Groot leggen het verouderde beeld over de lerarenopleidingen naast de nieuwe werkelijkheid.

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio.

De vraag blijft actueel. Kunnen de studenten de theoretische noties van de opleiding in de weerbarstige onderwijspraktijk toepassen? Al enkele jaren woedt er een landelijk debat over het niveau van het Nederlandse onderwijs. Dat moet omhoog, van basisschool tot en met de universiteit. In die discussie wordt het dalende niveau van het onderwijs wel in verband gebracht met het invoeren van het competentiegericht opleiden. Grofweg luidt dan de redenering dat er in het onderwijs meer aandacht voor algemene vaardigheden is dan voor vakkennis.

'Het bleek dat stagebegeleiders een wat verouderd beeld hadden van hoe het er op de opleidingen aan toe gaat'

Lerarenopleidingen horen die geluiden natuurlijk ook. De commissie lerarenopleidingen van de VGN besloot tot een kleinschalig onderzoek. Commissieleden Hanneke Tuithof (vakdidacticus geschiedenis bij het COLUU, Universiteit Utrecht en bij Archimedes, Hogeschool Utrecht) en Frans Groot (Opleidingscoördinator geschiedenis aan de Hogeschool van Amsterdam) kijken hierop terug.

Peilingen uit losse pols

Groot: 'Wij wilden weten hoe de opleidingen studenten aan het werkveld afleveren. Weten de studenten zich in de praktijk gesteund door de dingen die zij op de opleiding geleerd hebben? Hoe zien de schoolbegeleiders terug wat studenten hebben geleerd? Eigenlijk hebben wij daarover min of meer uit de losse pols een peiling gehouden. Met een groep van vijftien mensen van lerarenopleidingen en schoolbegeleiders zijn we verder gaan praten.' Tuithof: 'Het onderzoek was zowel op eerste- als tweedegraadsopleidingen gericht, maar

er hebben meer tweedegraads begeleiders gereageerd. We vermoedden namelijk dat stagebegeleiders niet altijd tevreden zijn over de relatie tussen de opleiding en de praktijk op de stageplek. Door dit onderzoek heb ik me weer gerealiseerd hoe alert we moeten zijn op aansluiting tussen scholen en lerarenopleidingen. En waar we kunnen moeten we stagebegeleiders er bij betrekken. Ik organiseer zelf daarom af en toe inhoudelijke bijeenkomsten voor stagebegeleiders.'

Groot: 'We kregen te horen dat veel stagebegeleiders een gebrek aan vakkennis ervaren en dat het vakdidactisch handelen van de studenten niet overhoudt. Maar het bleek ook dat de begeleiders een wat verouderd beeld hadden van hoe het er op de opleidingen aan toe gaat.'

Tuithof: 'Stagebegeleiders die dicht bij de opleiding staan weten meer. Maar het klopt dat nieuwe ontwikkelingen binnen de lerarenopleidingen vertraagd doorkomen.'

Te veel onderwijskunde

Groot: 'Dat verouderde beeld over de opleidingen was kort gezegd: te veel gericht op onderwijskunde en te weinig op vakinhoud en lespraktijk. Dit beeld past bij het invoeren van het competentiegericht opleiden. Dat beeld is als het ware op het hele hbo geplakt en is vrij hardnekkig. Toch ligt die nadruk op competentiegericht onderwijs al weer een jaar of tien achter ons. Al in 2004 begonnen de opleidingen weer wat te kantelen. In 2006 werd de canoncommissie opgericht en in 2007 kwam hun rapport uit. In die jaren is er meer nadruk gekomen op vakinhoud: de Kennisbasis plus belang dat er aan gehecht wordt. Er komen landelijke examens voor de tweedegraads lerarenopleidingen. De vakinhoud bij geschiedenis wordt in het begin nog diagnos- ►

Taaltoetsen

Frans Groot: 'De aandacht voor het basisoniveau kun je vergelijken met de trend die je ook bij de pabo en andere hbo-opleidingen ziet. In Amsterdam zijn we daarom met taaltoetsen begonnen. Het blijkt dat het niveau van de beheersing van het Nederlands na de havo bij studenten erg uiteenloopt. We vragen ons wel eens af hoe sommige studenten ooit hun eindexamen Nederlands hebben kunnen halen. In de eerste vier weken van de opleiding krijgen de studenten een cursus in het schrijven van een opstel over een historisch thema met aandacht voor spelling, grammatica en formulering. Die cursus is een verplicht onderdeel voor het behalen van de propedeuse. Je ziet dat studenten dan echt gaan nadenken bij slordigheid in taal en het lijkt goed te werken.'

Vooroordelen?

Hanneke Tuithof reageert op enkele beelden die leraren hebben over de lerarenopleidingen.

Vakdidactici en lerarenopleiders hebben een soort ideaalbeeld van het leraarschap in hun hoofd dat in de praktijk nooit werkt.

Tuithof: 'Dat is soms wel waar. Maar wij werken ook vanuit onderzoek, theorie en idealen en proberen dat zo goed mogelijk aan de praktijk te koppelen. Ik vind het heel belangrijk dat lerarenopleiders zelf les hebben gegeven en regelmatig op scholen komen en het liefst blijven lesgeven of af en toe een opfrisstage doen! Ze zijn ook nodig als geweten tegenover de dagelijkse routine en waan van de dag.'

Tweedegraders leren vooral hoe je leuk met leerlingen omgaat, maar hebben heel weinig vakkennis.

'Ik herken deze opmerkingen. Ik geef vakdidactiek aan eerste en tweedegraders. Tweedegraders gaan anders met inhoud om. Ik zie dat veel tweedegraders meer met de leerlingen bezig zijn en praktischer zijn dan eerstegraders. Maar dit is wat mij betreft wel een generalisatie. Ik zie veel goede eerste- en tweedegraads docenten met gedegen vakkennis.'

Het leergebied Mens en Maatschappij is vooral geschikt voor het vmbo.

'Vakinhoudelijk kun je dat zeggen. Ik vind dat je binnen het leergebied mens en maatschappij moeilijker de kennis en de vaardigheden van geschiedenis een goede plek kunt geven. Ook omdat je op havo-vwo straks examen in de tien tijdvakken moet doen en dan zijn goede doorlopende leerlijnen erg belangrijk. Opvallend is wel dat ook in trajecten voor hoogbegaafde leerlingen vaak gebruik wordt gemaakt van thematisch onderwijs.'

tisch getoetst, maar is uiteindelijk dwingend. Het is simpelweg een eis om je diploma te kunnen halen.'

Tuithof: 'De lerarenopleidingen werken overigens allemaal met competentiegebieden of rollen. Die zijn afgeleid van de indeling die de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) hanteert en die in de wet BIO (Beroepen In het Onderwijs) staan. Maar iedere lerarenopleiding gebruikt weer een eigen indeling.

Daar zit bijna altijd vakdidactiek, pedagogiek, algemene didactiek, organisatie, reflectie en orde of communicatie in. Dat verschilt echter per opleiding in detail. Begeleiders op school krijgen dit opgestuurd en meegedeeld. Maar in de praktijk kun je die competenties op vele manieren interpreteren. Daarom is het ook belangrijk dat je hier bij een (stage)bezoek aandacht aan besteedt. Maar het blijft moeilijk om dat goed en eenduidig te doen.'

Eigen stijl en samenwerken

Groot: 'Hier speelt de eeuwenoude vraag: zijn studenten tijdens hun stage in staat om hun opleiding te transfereren naar de praktijk? Hebben studenten idee dat zij voldoende uitgerust worden? Een opleidingsschool is daarbij een uitkomst. Dan loopt er een deskundige op school rond die met een been in de opleiding en met een been in de praktijk staat. Zo iemand kan de theoretische noties in praktijk beter toetsen. Al heb je wel de valkuil dat studenten tijdens hun stage even lijken te vergeten dat ze een opleiding doen. Ze varen dan op het kompas van de begeleidende leraar en gaan die nadoen.'

Tuithof: 'Sommige begeleiders zijn zich wel bewust van hun eigen stijl en geven ruimte aan andere stijlen. Soms worden studenten ook door een sectie of meerdere docenten begeleid. Sommige scholen doen dit bewust. Verder zijn er steeds vaker goede schoolopleiders die stages coördineren en studenten begeleiden. Begeleiders kunnen altijd een cursus begeleidingsvaardigheden volgen. Bij de sommige opleidingen is dat gratis, bij anderen niet. Maar de cursus is niet verplicht en dat kan ook niet, gezien het grote aantal stageplaatsen dat we nodig hebben.'

Groot: 'Dat is voor geschiedenis echt een probleem. De kans wordt dan groter dat de student een lerarenopleider op school krijgt die zelf geen geschiedenisachtergrond heeft. Daar ligt een punt. Dan moet de vakdocent goed uitgerust zijn en doet de schoolopleider meer algemene dingen. Dat proberen we dan wel tegen te gaan met de inhoudelijke vakken, maar dat is op de opleiding. Dan blijf je dus met die kloof tussen theorie en praktijk zitten. Alle geschiedenisleraren opleiden als lerarenopleiders is natuurlijk niet haalbaar, maar sommige scholen pakken dat weer heel goed op. Zij hebben de opleidingsstructuur geaccrediteerd. De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) doet dat. Je mag dan wel

wat verwachten.'

Tuithof: 'Vanuit veel lerarenopleidingen worden er nu contracten met scholen gesloten om nauw samen te werken. Daar is al veel over geschreven. Tik maar in op Google 'samen opleiden' of kijk op de site van de vereniging van lerarenopleiders, VELON. Op veel scholen die intensief samenwerken met een of twee lerarenopleidingen is er een schoolopleider en een vaste contactpersoon vanuit de lerarenopleiding. De nauwste vorm die er is, is echt samen opleiden. Dan worden intervisie en onderwijs ook op de school verzorgd. Ik heb zelf met een stagebegeleider samen nascholing gegeven en zijn klassen tijdelijk overgenomen om mezelf op te frissen. Wat mij betreft is het heel goed als de opleiding naar de scholen komt. Maar deze ontwikkeling is soms niet goed voor de begeleiding op vakinhoud en vakdidactiek, dus dat blijft een belangrijk aandachtspunt!'

Risicoregio

De Regionale Opleidingsschool Rijnland (ROS) is een goed voorbeeld van samen opleiden. Bijna tien jaar geleden werd de Bollenstreek door het ministerie van OC&W aangemerkt als risicoregio. De vergrijzing zou hier meer dan in andere gebieden voor een tekort in het lerarenbestand gaan zorgen. Om een soort *cut throat competition* te voorkomen, waarbij iedere school die ene nieuwe leraar probeerde te strikken, sloegen zeven scholengemeenschappen de handen ineen. Gezamenlijk zochten zij weer contact met enkele lerarenopleidingen in de regio om tot afspraken over stageplekken en begeleiding te komen. De onderlinge samenwerking tussen de scholen en de opleidingen zorgt voor een kwalitatief goede begeleiding. Voor de schoolopleiders is er een speciale cursus die is opgesteld in samenspraak met de opleidingen. Om de kennis op peil te houden zijn er meerdere 'terugkom'-momenten in het jaar, waar de begeleiders hun ervaringen bespreken. Voor de deelnemende studenten bestaat er naast de reguliere begeleiding een aanbod van workshops over verschillende relevante thema's. Hierbij valt te denken aan een workshop over ordeproblematiek, inspelen op verschillen, omgaan met dyslexie, etc. De thema's en workshops worden georganiseerd in samenwerking met de opleidingen. Eind 2011 heeft de ROS een aanvraag gedaan ter verwerving van de academische status.

Daartoe zijn op de deelnemende scholen onderzoeksteams van docenten gevormd die deze status recht doen. In samenwerking met de Universiteit Leiden wordt gedurende de schooljaren 2011-2012 en 2012-2013 onderzoek gedaan naar de onderzoeksvaardigheden van leerlingen die met het profielwerkstuk bezig zijn en de effecten van onderzoeksvaardige docenten op de kwaliteit van die profielwerkstukken.

Goed voorbeeld

Het beeld van de student aan de lerarenopleiding die in een competentiegerichte omgeving vooral aan zijn persoonlijke ontwikkeling werkt, is achterhaald. De inhoudelijke eisen zijn de afgelopen jaren flink opgeschroefd. Bovendien is contact tussen de opleiding en de opleidingsscholen van cruciaal belang. Op die manier kan de schoolbegeleider zich van

'Lerarenopleiders moeten het liefst blijven lesgeven of af en toe een opfrisstage doen!'

de opleidingseisen bewust te blijven en kunnen de opleidingen de voeling met de lespraktijk behouden. De ROS is daar een goed voorbeeld van.

Specifiek voor geschiedenis blijft het enorme aanbod aan stagiairs een heikel punt. Ook binnen het samenwerkingsverband van de ROS blijkt niet iedere student geschiedenis geplaatst te kunnen worden. ■

